

УДК 811.512.161 378.147

ЦІЛІ ТА ЗМІСТ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ УСНОГО ТУРЕЦЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ РІВНІ

Кіндрась І.В., к. пед. н.,
старший викладач кафедри східних мов
Навчально-науковий центр мовної підготовки
Національної академії Служби безпеки України

Стаття присвячена дослідженню аспектів цілепокладання в навчанні студентів мовних спеціальностей усного турецького монологічного мовлення на початковому рівні. Здійснено спробу довести, що визначення основної, кінцевої та проміжних цілей, серед яких формування турецької усномовленнєвої компетентності, – необхідна складова методики навчання студентів в університеті, а чітке формулювання навчальних цілей зумовлює вибір оптимальних методів їх досягнення.

Ключові слова: турецька мова, усномовленнєва компетентність, цілепокладання, монологічне мовлення, початковий рівень.

Статья посвящена исследованию аспектов целеполагания в обучении студентов языковых специальностей устной турецкой монологической речи на начальном уровне. Предпринята попытка доказать, что определение основной, конечной и промежуточных целей, среди которых формирование турецкой устной речевой компетентности, – необходимая составляющая методики обучения студентов в университете, а четкая формулировка учебных целей обуславливает выбор оптимальных методов их достижения.

Ключевые слова: турецкий язык, устноречевая компетентность, целеполагание, монологическая речь, начальный уровень.

Kindras I.V. OBJECTIVES AND CONTENT OF TEACHING ORAL TURKISH MONOLOGICAL STATEMENTS OF STUDENTS ON THE ELEMENTARY LEVEL OF LANGUAGE DEPARTMENTS

This article is devoted to the questions of goal-setting in teaching of oral Turkish monological statements of students of language departments on the elementary level. Attempted to prove that the determination of basic, intermediate and final goals, among which the formation of the Turkish oral speech competence is a necessary component of teaching methodology at the university. A clear formulation of educational goals determines the choice of the best methods to achieve them.

Key words: Turkish, oral speech competence, goal-setting, monological statements, elementary level.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації, які спостерігаються сьогодні у світі, висувають перед державою вимогу виховання багатомовної полікультурної особистості, яка могла б задовольнити в соціокультурному просторі професійні та культурні потреби, вільно спілкуючись іноземними мовами. Розвинуті економічні й туристичні зв'язки між Україною та Туреччиною вплинули на зацікавленість до опанування турецькою мовою як засобом спілкування й міжкультурної взаємодії. Однак навчання турецької мови студентів – це не лише відповідь на міжкультурний запит, а й системний процес досягнення кінцевих і проміжних дидактичних цілей у формуванні множини компетентностей фахівця, осердям якої є усномовленнєва компетентність.

Ступінь розробленості проблеми. Актуальність теми статті зумовлена необхідністю розроблення методичних засад і новітніх прийомів формування турецької усномовленнєвої компетентності студентів, котрі вивчають турецьку мову в університе-

ті, спрямованих на досягнення визначених дидактичних цілей.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження свідчить, що проблема навчання іншомовного усного монологічного мовлення досліджувалася в численних роботах науковців (А. Айдин (A. Aydın), А. Алхазішвілі, А. Артикбаєва, О. Асадчих, М. Балабайко, М. Баташов, Н. Бичкова, Ю. Більге (Y. Bilge), Н. Бориско, В. Бухбіндер, О. Васильєва, Е. Вільялок, Н. Долгалова, Н. Драб, Г. Запорожченко, Л. Калініна, М. Калнінь, Г. Китайгородська, Л. Котлярова, А. Литнева, О. Леонтьєв, М. Ляховицький, О. Нечаєва, Ю. Пассов, В. Пашук, О. Петрашук, І. Рахманов, І. Самойлюкевич, В. Скалкін, Н. Соловійова, А. Тарджан (A. Tarcan), Е. Ташдемір (E. Taşdemir), Р. Фастовець, С. Фармер (S. Farmer) та інші).

За останні роки як у теорії, так і на практиці вчені досягли певних результатів у вирішенні проблем навчання монологічного мовлення на початковому рівні у вищій школі (О. Асадчих, М. Балабайко, Г. Беспа-

лова, П. Болдирева) та молодших школярів (О. Гузь). Окрім того, обґрунтовано доцільність навчання професійно спрямованого й підготовленого монологічного мовлення (О. Васильєва, Н. Драб, І. Самойлюкевич, Н. Соловійова). Визначилася низка напрямів формування іншомовної усномовленневої компетентності: науково представлено використання рольової та ділової ігор як засобів інтенсифікації навчання усного іншомовного спілкування (Г. Бородіна, Т. Доніч, О. Квасова, Г. Китайгородська, І. Кутай (I. Kutay)); розглянуто доцільність навчання монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів (В. Пащук, О. Тимошенко); визначено основи навчання монологічного мовлення із застосуванням відеофонограм (О. Чужик); розроблено типологію відеофонограм і визначено технологію поетапного навчання іншомовного спілкування з використанням відеофонограм (Н. Бичкова, Н. Бориско).

Хоча певним аспектам навчання усного монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей присвячено дослідження багатьох учених, більшість сучасних наукових робіт охоплює навчання монологічного мовлення на матеріалі романських і германських мов. Питання формування компетентності студентів в усному турецькому монологічному мовленні потребує ґрунтовнішого наукового дослідження. Крім того, проблема цілепокладання для формування усномовленневої компетентності студентів на заняттях турецької мови у вищій школі розглядається нами вперше в системному зв'язку.

За узагальнену формулу дидактичного процесу ми беремо етапні стадії, визначені С. Подмазіним, а саме: орієнтація – цілепокладання – планування – організація – реалізація – контроль – корекція – оцінка [8, с. 162].

Мета статті – дослідження аспектів цілепокладання в навчанні студентів мовних спеціальностей усного турецького монологічного мовлення на початковому рівні.

Виклад основного матеріалу. Навчальний процес завжди орієнтований на досягнення поставлених цілей. Мета є системо-творчим фактором підготовки фахівців за освітніми програмами вищої професійної освіти, координуючи зв'язок усіх елементів програми: змісту, методів навчання, форми організації навчання, результату. Мета навчання турецької мови так само є провідним компонентом навчальної програми й зумовлює вибір методів, засобів і прийомів навчання.

Дидактичними цілями навчання студентів мовних спеціальностей усного турецького

монологічного мовлення на початковому рівні ми вважаємо формування вмінь усного турецького монологічного мовлення, які розуміємо в двоєдиному зв'язку – як процес монологічного спілкування та як звершений текст, створений у результаті продукування монологічного висловлювання.

Мета навчання турецької мови, відповідно до чинної програми навчальної дисципліни «Практичний курс турецької мови», полягає в практичному оволодінні цією іноземною мовою як засобом спілкування, а також в оволодінні студентами різними видами мовленневої діяльності й вільному їх використанні в типових ситуаціях спілкування в межах тем, розглянутих за період вивчення дисципліни [7, с. 4]. Отже, **практична мета навчання турецької мови, як і будь-якої іноземної**, полягає у формуванні в студентів іншомовної комунікативної компетентності в усіх видах мовленневої діяльності, яка забезпечувала б їхні комунікативні потреби [2, с. 72].

Зауважимо, що умовою досягнення цієї мети є планування *проміжних* навчальних цілей. Однією з таких цілей визначено високий рівень усномовленневої компетентності студентів як важливої складової іншомовної комунікативної компетентності загалом.

Найважливішою складовою усномовленневої компетентності студента є процес усної комунікації. Проте її неможливо відділити від загальної компетентності мовця. Зміст і структура цієї компетентності визначаються чинниками лінгвокультурного, лінгводіяльнісного, лінгвостилістичного характеру. Ми поділяємо позицію В. Карасика, який тлумачить мовну особистість як «багатомірне утворення» [4, с. 21]. Тому трактуємо усномовленневу компетентність як характеристику мовної особистості, яка володіє набором певних мовленневих компетентностей.

У методиці навчання іноземних мов комунікативна компетентність розглядається як загальне поняття, що інтегрує низку компетентностей: граматичну, лінгвістичну, мовленневу, соціолінгвістичну, прагматичну, стратегічну, соціокультурну тощо – й формує здатність суб'єкта «до міжкультурної взаємодії та до використання мови, що вивчається, як інструмента цієї взаємодії» [3, с. 6].

Отже, формування в студентів, котрі вивчають турецьку мову, комунікативної компетентності, під якою розуміємо здатність студентів здійснювати спілкування засобами турецької мови й застосовувати її як інструмент у діалозі культур, окреслимо як *основу* мету навчального процесу.

За кінцеву мету навчання турецької мови, яке спрямоване на ефективне спілкування, визначимо оволодіння чотирма видами мовленнєвої діяльності: рецептивними (аудіюванням і читанням) продуктивними (говорінням і письмом), а також пов'язаними з ними трьома аспектами мови – лексикою, фонетикою, граматику [5, с. 31]. Узагальнена кінцева мета – це сформована комунікативна компетентність із турецької мови.

Отже, опираючись на загальні характеристики усного мовлення, введемо поняття «УСНОМОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ», під яким розуміємо *вміння студентів продукувати монологічні висловлювання типів опису, розповіді й роздуму*.

У процесі формування турецької усномовленнєвої компетентності надзвичайно важливим є початковий рівень, адже це перша спроба реалізації усного мовленнєвого акту, який може здійснюватись як у дитячому, так і зрілому віці. Його важливість довели не лише окремі вчені, а й інституційні організації Європи та Америки, наприклад, Інститут досягнень людського потенціалу (The Institutes for the Achievement of Human Potential). Зважаючи на це, перейдемо до аналізу особливостей початкового рівня навчання усного турецького монологічного мовлення у вищій школі.

Проблема навчання іноземних мов на початковому рівні не нова в лінгводидактиці, проте нині не існує одностайної думки щодо окреслення поняття «початковий рівень» і щодо строків його тривання. Це зумовлює необхідність звернення до нормативних документів, одним із яких є Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (далі – ЗЄР).

Відповідно до ЗЄР, початковий рівень навчання забезпечує оволодіння іноземною мовою студентами на рівні А (елементарний користувач), який охоплює рівні А1 (Break-through/Відкриття/Інтродуктивний) і А2 (Waystage/Вживання) [6, с. 33].

Отже, **рівень А1 (інтродуктивний або відкриття)** вважається найнижчим рівнем генеративного використання мови – точка, в якій той, хто навчається, може спілкуватись простими засобами, ставити прості запитання й відповідати на такі ж запитання про себе, місце проживання, людей, яких він знає, речі, що в нього є, ініціювати й підтримувати розмову простими репліками, які б задовольняли комунікативні потреби на дуже знайомі теми, а не опрацьовувати лише обмежений, повторюваний, лексично організований набір ситуативно-специфічних фраз [6, с. 38].

Рівень А2 має відображати рівень, що відповідає за специфікацією «**вживання**».

На цьому рівні знаходиться більшість дескрипторів із соціальними функціями, а саме: вміння вживати прості щоденні форми ввічливості, привітання та звертання; цікавитися їхніми справами й реагувати на новини; здійснювати дуже короткі соціальні контакти; вміти ставити питання про роботу, відпочинок і вміти відповідати на них; запрошувати й відповідати на запрошення; обговорювати плани, домовлятися про зустріч; робити пропозиції та погоджуватись [6, с. 39].

Грунтовно вивчивши турецьку методичну літературу, зауважимо, що турецькі методисти користуються Європейською шкалою рівнів володіння іноземною мовою. На сайті Міністерства національної освіти Турецької Республіки опубліковано рішення про використання Європейської шкали рівнів володіння турецькою мовою як іноземною [9].

Таке рішення було прийнято на підставі результатів I Міжнародного симпозиуму з питань турецької освіти й науки (I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu), на якому один із учасників, зокрема М. Кара (M. Kara), запропонував використовувати Європейську шкалу рівнів володіння турецькою мовою як іноземною. У своїй доповіді він зазначає, що початковий рівень навчання турецької мови як іноземної передбачає досягнення студентами рівня А (Başlangıç/Початковий), який охоплює рівні: А1 (Giriş yada keşif düzeyi/Вступний або відкриття) та А2 (Ara yada iletişimden kopama “temel gereksinim” düzeyi/Проміжний або рівень застосування мови в разі виникнення «нагальної потреби») [9].

У чинній програмі навчальної дисципліни «Практичний курс турецької мови» зазначається, що в результаті вивчення навчальної дисципліни після першого курсу студент повинен оволодіти такими вміннями монологічного мовлення: продукувати елементарні висловлювання; відповідати на чийсь пропозицію згодою/незгодою; висловлювати твердження й відповідати на чийсь твердження схваленням/несхваленням; реагувати на чіткі репліки викладача, пред'явлені в повільному темпі; звертатися з проханням [7, с. 3].

Навчання на другому курсі має забезпечити студентам оволодіння такими вміннями монологічного мовлення: описувати місце, явища, об'єкти; робити короткий переказ змісту почутого або прочитаного повідомлення; висловлювати вдячність, задоволення; коментувати свої дії та дії інших людей; логічно будувати коротке висловлювання за змістом почутого, побаченого, прочитаного; продукувати короткі зв'язні повідомлення

про свою/чиюсь діяльність; вилловлювати свої думки, згоду або незгоду; описувати явища, процеси, предмети [7, с. 4].

Згідно з вимогами до рівнів оволодіння усним турецьким монологічним мовленням і згідно з програмою навчальної дисципліни «Практичний курс турецької мови», ми виявили, що вимоги для першого курсу збігаються з вимогами до рівня А1, а вимоги для другого курсу – з вимогами до рівня А2 відповідно до ЗЄР [6, с. 33].

Відповідно до чинної програми навчальної дисципліни «Практичний курс турецької мови», дисципліна розрахована на досягнення рівня володіння мовою В2, який є стандартом для отримання ступеня бакалавра та розрахований на 4 роки навчання [7, с. 5].

Звідси випливає, що якщо на досягнення рівня В2 передбачено 4 роки навчання, то навчання на першому курсі забезпечує студентам досягнення рівня А1 (Break-through/Відкриття/Інтродуктивний), на другому курсі – А2 (Waystage/Середній/Вживання), на третьому – В1 (Threshold/Рубіжний), В2 (Vantage/Просунутий/Незалежний користувач) – на четвертому курсі.

Зважаючи на це, можемо зробити висновки, що *початковий рівень навчання* турецької мови відповідає рівню А (елементарний користувач), який охоплює рівні А1 (Break-through/Відкриття/Інтродуктивний) і А2 (Waystage/Вживання), досягнення яких у часі збігається з 1-м і 2-м курсом навчання в мовному вищому навчальному закладі.

Тож під поняттям «початковий рівень» ми розуміємо період навчання, який починається з перших днів знайомства студентів із системою турецької мови і триває два роки, протягом яких вони опановують уміннями спілкуватися турецькою мовою в межах тем, передбачених програмою [7, с. 5], а також відповідає рівням А1 та А2 за вимогами ЗЄР.

Отже, основною метою навчання майбутніх філологів усного турецького монологічного мовлення на початковому рівні визначаємо формування турецької усномовленнєвої компетентності в монологічному мовленні.

Услід за О. Бігич вважаємо, що в межах визначеної мети студенти повинні оволодіти вміннями логічно, зв'язно, послідовно, повно, правильно в мовному стосунку використовувати засоби турецької мови під час продукування монологічного висловлювання типів опису, розповіді та роздуму в усній формі [1, с. 341].

Висновки. Ураховуючи все вищезазначене, підсумуємо, що процес цілепокладання в навчанні турецької мови є надзвичайно важливим, визначення дидактичних цілей

має здійснюватися викладачем спільно зі студентами. Різноманітність і необхідність визначення цілей навчання ускладнює навчальний процес, бо змушує оптимізувати методики задля ефективного досягнення всіх поставлених цілей. Окреслення основної, кінцевої та проміжних цілей, серед яких формування турецької усномовленнєвої компетентності, – необхідна складова методики навчання студентів в університеті. Чітке формулювання навчальних цілей зумовлює вибір оптимальних методів їх досягнення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Вивчення зв'язку дидактичного цілепокладання й ефективності методів, прийомів і форм навчання є предметом наукового пошуку та подальших методичних інновацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : [підруч. для студ. класич., пед. і лінгвіст. ун-тів] / [О.Б. Бігич, Г.Е. Борецька, Н.Ф. Бориско, С.В. Гапонова, Н.В. Майер]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Н.Д. Гальскова. – М. : АРКТИ-ГЛОССА, 2004. – 192 с.
3. Калініна С.С. Особливості навчання монологічного мовлення на основі автентичних навчальних відеокурсів / С.С. Калініна // Вісник Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. Сер. «Педагогіка та психологія». – К., 2000. – Вип. 3. – С. 39–42.
4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
5. Мелёхина Е.А. Проблема целеполагания в обучении иностранным языкам для профессиональных целей / Е.А. Карасик // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2010. – № 109/2010. – С. 28–35.
6. Ніколаєва С.Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання, доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
7. Програма навчальної дисципліни «Практичний курс турецької мови» для студентів напряму підготовки 6.020303 «філологія», кластеру «мова і література (східні мови): турецька мова і література» / [В.М. Подвойний, І.Л. Покровська, К.О. Телешун, Є.В. Шавелашвілі, Т.В. Нікітюк, О.І. Прима]. – К. : Райдуга, 2013. – 44 с.
8. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование / С.И. Подмазин. – Запорожье : Просвіта, 2004. – 246 с.
9. Yabancı dil öğretimi [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.tneu.edu.ua/index.php/66-resursy-biblioteky/pratsi-vykladachiv-tneu/f/1850-2013-04-05-13-56-54>.